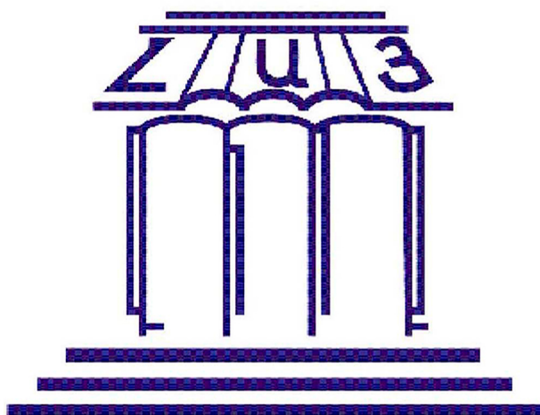




Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository



Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԱՐԵ. ՏԵՐ-ՀՈՎՆԱՆՅԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ИСТОРИКО-ВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ԲՐԻԳԱԴԻՐ ՎԱՉԻԿԸ

891.99
S-44

ԴԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏՏՐԱՏ

1932

ՅԵՐԵՎԱՆ

CA $\frac{\Lambda}{524}$

- 6 NOV 2011

891-99

47-44

ԱՐԾ. ՏԵՐ-ՀՈՎՆԱՆՑԱՆ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ԲՐԻԳԱԴԻՐ ՎԱԶԻԿԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏԶՐԱՏ

1932

ՅԵՐԵՎԱՆ

20.08.2019

58401

Պետերատի տպարան
Գրավիտ 1573 (բ)
Հրատ. № 2295
Պատվեր 2310
Տիրած 4000



60251-67

Սրբազրիչ՝ Հովն. Հակոբյան

Հանձնված է արտադրության 7/VI 1932 թ.
Ստորագրված է տպագրելու 20/X 1932 թ.

1

Վաչիկը տանը մենակ էր մնացել:

Հալոն ու մայրը գնացել էին կոլխոզի ակտիվի ժողովին:

Ժողովի գնալուց առաջ հալոն պատվիրեց Վաչիկին տանը մնալ և լեթե իրենք ուղանան, ժամանակին կովին ջուր տալ և առաջը խոտ դրի:

Վաչիկի ինը տարին արդեն լրացել էր. նա լերկորդ խմբի աշակերտ էր և պիոներ: Գլուղում ինը տարեկան լերեխան հորը ոգնող աշխատավոր ձեռք էր փնտհալթյան մեջ շատ գործեր նրա վրա լին ընկնում:

Մուկն ընկել էր: Վաչիկը կովին ջուր էր տվել, նրա բաժին խուրձ խոտը փռել էր առաջը, տակը մաքրել-վերջացրել էր ու դոմի դռան փակը դրել, բայց ծնողները դեռ չէին վերադարձել:

Վաչիկը գործը վերջացնելուց հետո մեկ մտածեց գնալ կոլխոզի կորմիր անկյուն, ուր ժողովն էր, բայց վորովհետև սաստիկ ձյուն էր դալիս, մտադրությունը փոխեց: Վորոշեց նստել և լեղանակացուց կազմել: Ուսուցչուհին պատվիրել էր լեղանակացուց պատրաստել և այսուհետև առին որ նշանակել որվա լեղանակը՝ ձյուն է լեկել, ստանամանիք է լեղել, արև՝ է ծագել, թե՛ թուխպ է իջել: Ամեն մի լեղանակի համար ամբողջ խմբով մի-մի պայմանական նշան էին վորոշել: Որինակ, լերը ձյուն է դալիս, այդ որվա քառակուսու մի մասում նշանակելու լին ստորակետի նման փոքրիկ գծիկներ, վերևից ներքև, այսինքն տն-

պես, ինչպես ընկնում են ձյուն սպիտակ փափուկ փաթիլները իսկ լեռն արև ե լինում, դժուար են մի փոքրիկ կլոր շրջանակ, չորս կողմը ճառագայթների նման դժիկներ, ափսոս, ինչպես իրենց դասադրքում արեգակն ե նկարած: Յեւ այդպես ել մյուս լեզանակների համար՝ դասագան ուրիշ նշաններ:

— Յեղանակացուցը նրա համար ե, — բացատրեց ուսուցչուհին, — վորպեսզի կարողանանք իմանաք ամիսների միջին լեզանակը ե դրա համապատասխան մարդիկ դասավորեն իրենց աշխատանքները, վոր սխալ գործ չբռնեն, ափսոսի գործ, վորը լեզանակի պատճառով հնարավոր չի լինի վերջացնել, կամ իմանալով, ասենք, վոր լեզանակը կարող ե խանգարել, շտապեն կատարել վերջացնել:

— Այդ հո մեզ համար շատ լավ էլինի, — ուրախացան լեռնիկները: — Նշանակում ե լեզանակացուցը կողմի մեզ բամբակը ժամանակին հավաքել: Յեւ լեռն ձյունը գա, դաշտում ալլես բամբակ մնացած չի լինի:

Վաչիկն իր մաքուր դրել եր խնամքով ու մաքուր լեզանակացուց կողմել, վորպեսզի ամիսը լրանալուց հետո խփի պատին ե մյուս տարի համեմատություն անի:

Սենյակում արդեն մութն եր:

Վաչիկը բարձրացավ տաքուրեօթի վրա, իջեցրեց պատից կախված լամպը, դրեց սեղանին, ակնատից վերցրեց լուցկին, վառեց: Հետո գցեց դռան փակն ու նստեց սեղանի մոտ աշխատանքի:

Նկարչութան տետրակից հանեց մի թերթ հաստ թուղթ, չափեց ամեն կողմից, վորպեսզի չսխալվի, ասկանց ամսվա որերի հաշվով քառակուսիներ գծել:

Նա շատ զգուշ եր աշխատում, վոր մաքուր լինի գծած աղյուսակը:

Վաչիկն ափսոս եր տարվել իր աշխատանքով, վոր չզղաց ծնողների վերադառնալը:

Գուռը բաց անելուց հետո, Վաչիկը վաղ ավեց սեղանի մոտ, վերցրեց իր մաքուր, հավասար տողերով գծած աղյուսակն ու մոտեցավ հորը:

— Հալքիկ, տես լամպ ե:

Բաց հալքն այս անգամ սովորականի նման չծպտաց նրան, ձեռքը չդրեց Վաչիկի գլխին ու չքաշեց նրան իր թևի տակ:

Վաչիկը գարմացավ ու մի րոպե կանգնած տեղում անշարժացավ: Աշխատանքի ընթացքում նրան անչափ ուրախություն եր պատճառում այն միտքը, վոր հալքը գովելու յե իրեն այդպես սիրուն ու մաքուր աղյուսակ կադմելու համար:

Նրա ուրախությունը չբացավ: Հալքն անգամ չնայեց թերթին ե նուշխակ, կարծես, մի տեսակ դժգոհեց:

Վաչիկը շատ եր սիրում իր հալքիկին: Նրա ամեն մի գովասանական խոսքն իր համար թանգ եր համարում, ավելի, քան լեթե իրեն շատ համեղ համեղ մրգեր տալին: Զարմանքով նայեց հոր դեմքին:

Հալքը ախուր եր. ճակատին կնճիռներ ելին հավաքվել:

Ի՞նչ ե պատահել, չլինի թե ինքն ե պատճառը: Նա չեր հիշում, վոր ինքն այդ որ հորը կամ մորը վշտացրած լինի: Յեւ ընդհանրապես նա չեր վշտացնում նրանց: Գուցե ուսուցչուհին ե գանգատվել. նա լել ժողովում ե լեղել անշուշտ:

«Ձե, ուսուցչուհին ինչո՞ւ պիտի գանգատվի իրենից, — մտածում ե Վաչիկը, — քանի վոր ինքը դասադասում անկարգություն չի անում, գասերը միշտ սովորած ե դպրոց գնում, առաջադրությունները կատարում ե: Ինքն ել դասադասում փնջիկավար ե ե իր փնջիկից ուսուցչուհին գոհ ե: Նուշխակ անցյալ որը վորպես որինակ, իր փնջիկին ցույց տվեց ու գովեց»:

Մտածում ե Վաչիկն ու չի կարողանում հասկանալ, թե հալքիկն ինչու յե իրենից դժգոհ:

Վաչիկն ուզում է հարցնել, բայց այդ ժամանակ մայրն ընթրիքի սեղանը պատրաստել-վերջացնելով, կանչում է նրանց։

— Նստեք, կերակուրը կառնչի։

Յեւ լերբ հայրը մոտեցավ սեղանին, մայրն ավելացրեց։

— Ե՛ւ, լես քեզ վոր են գլխից տուում ելի թե կոխո-
ղում եղպես բաներ կպատահեն, դու լինձ չեյիր լում։



Վաչիկը լարում է ուշադրութունը։ Նշանակում է հոր տխրութեան պատճառն ինքը չի։ Ուրեմն կոխողումն է մի վատ բան պատահել։

Վաչիկն հիշում է, ինչպես անցյալ տարի մայրը բա-
վական ժամանակ հակառակում էր հորը, չէր ուզում, վոր լրենք կոխող մանեն։

— Մենք չքավոր ենք, ճիշտ է, — կրկնում էր մայ-
րը, — բայց դե ելի եսպես մի կերպ գլուխ ենք հանում,

մեր աչքը մեր դռանն է։ Իսկ կոխողում ո՞վ իմանա ինչ
անհամաձայնութուններ լինեն, ժամանակին գործ չանեն։

Բայց վերջը համոզվեց և այժմ հոր հետ միասին կո-
խողի տկտիվ աշխատող է։ Իսկ հիմի ինչ է պատահել,
վոր այդպես դժգոհ է խոսում։

Սրդեն մի տարի լե, նրանք կոխողում են և այս տա-
րի անհամեմատ ավելի լավ են ապրում, քան առաջ։ Միշտ
էլ հաց ունեն, հագուստ ու կոշիկ են ստանում։ Այս տա-
րին ունիսկ ինքը կրկնակոշիկ ունի, իսկ հերու, լերբ դեռ ա-
ռաջին խմբում էր, տրեխներով էր դպրոց գնում և վոս-
քերը թրջվում ելին ու մրսում։ Մայրիկն էլ հրեն մի ձեռք
նոր, կարմիր վարդերով հագուստ ունի, հալբիկին էլ պի-
շակ տվեցին, բայց նա ինքը չվերցրեց։ Ասեց, վոր ավելի
կարիքավորներ կան, թող նրանց աան, իսկ ինքն այս տա-
րի դեռ հագուստ ունի քչից-շատից։

Մայրիկի խոսքերից հայրն ասես սթափվեց, դեմքը
պարզվեց։

— Ի՛նչ կա վոր, ալ կնիկ, — ասաց նա, սեղանի մոտ
նստելով, — կոլեկտիվ աշխատանք ելաքն էլ կլինի, վատն է։

— Ի՛նչ է պատահել, հայրիկ, — ասեւ չկարողացավ
դապել իրեն Վաչիկը։

— Հայրն ասես չլսեց վորդու հարցն ու շարունակեց իր
խոսքը։

— Նոր կյանք է, նոր գործ է, ամեն ինչ միանգամից հո-
ւավ չի լինի։ Պակասավոր կողմեր էլ կլինեն։ Հարկավոր է
թերութունները վերացնել, զգուշ լինել, վոր սխալներ
չլինեն։

— Ի՛նչ եմ ասում, լես հակառակ չեմ, — ավելի ինքն իր
համար ասաց մայրը, ամանները լցնելով։ — Յես են եմ ա-
սում, վոր ժամանակին չեն մտածել և հիմի եստեսակ
դժվար դրութուն է առաջացել։

— Ի՛նչ է պատահել, — կրկին հարց տվեց Վաչիկը։

Հայրը կարծես նոր միայն նկատեց նրան, ժպտաց ու մոտ կանչեց:

— Արի, արի նստիր, բան չի պատահել:

Վաչիկը մոտեցավ սեղանին ու նստեց տաքուրեւոր վրա: Նա չէր սիրում թախտի վրա նստել:

— Բան չի պատահել, վորդիս, — շարունակեց խոսքը հայրը: — Մի թեթեւ դժվարութիւն է պատահել, բայց դե տակից դուրս կգանք: Շատ ավելի մեծ դժվարութիւններ ենք հաղթել, ես եւ կհաղթենք:

— Եզուց-մյուս որը ձեռնը կհալչի, — մտահոգված արտասանեց մայրը: — Գարուն է բացվում:

— Դե ասեք է, — սրտնեղած ասեց Վաչիկը: — Բա ինչ կոլխոզական չեմ, — ավելացրեց նա վշտացած:

Հայրը ծիծաղեց, նշանակալից նայելով մորը, վորը նույնպէս ժպտում էր վորդու տատծի վրա:

— Ուրեմն դու լի՛ կոլխոզական ես, հա՛, — կատակեց հայրը:

— Խնարհե, ինչ հո կուլակի տղա չեմ, — հպարտ ասաց Վաչիկը:

Հոր ծիծաղկոտ հայացքը գործովալից արտահայտութիւն ստացավ:

— Ապրեմ, վորդիս, — ասաց նա խրախուսական շեշտով: — Դե վոր կոլխոզական ես, խմացիր, վոր մեր բանը մի քիչ ձախացել է: Մեքենա-տրակտորովին կայանի բաց արած արհեստանոցում լերկաթը վարժացել է: Ճանապարհներն եւ հրեն կապվել են, ձիուն ու բուք ե անում, քողաք գնալու հնարավորութիւն չկա: Իսկ գործիքների մեծ մասը չի վերանորոգված: Մինչև ճանապարհները բացվեն, մինչև լերկաթ ստացվի, գարունն եւ կգա: Գործը կուշանա:

— Դե ասա ժամանակին վաղը չի լինի ելի, հաջրիկ, — հարցրեց Վաչիկը մի տեսակ վախեցած:

— Մենք եւ հենց այդ ենք միտք անում, վորդի, — պատասխանեց հայրը, շարունակելով ուտել:

Տիրեց լուռթիւն:

Բոլորը մտահոգված էլին:

Վաչիկը նույնչափ մտահոգված էր, ինչպէս իր ծնողները:

Լուռթիւն մեջ նրանք վերջացրին իրենց ընթրիքը:

Յերբ մայրը սեղանն հավաքեց, հայրը ծխախոտ փաթաթելով, դարձավ վորդուն:

— Բեր տեսնեմ ի՞նչ ես գրել:

Սակայն Վաչիկի միտքն ուրիշ բանով էր զբաղված: Նրա ուղեղը լարված աշխատում էր:

— Ուրեմն բամբակը ժամանակին չենք կարող ցանել:

— Եղպես ե դուրս գալիս, վորդի: Պչանը քանդվում է:

— Բառ Լենին պապի կտակը չենք կատարելու ելի, — բուռն ասաց Վաչիկը, առաջ ընկնելով ու թևերը փռելով սեղանի վրա:

Հայրը վոչինչ չպատասխանեց: Վորդու խոսքերից նրա դեմքը, վոր արդեն ազատվել էր տխրութեան կնճիռներից, նորից արտմեց: Նա կախ գցեց գլուխն ու խորը ծծելով ծխախոտը, ծխի խիտ քուլաներ բաց թողեց բեղերի տակից:

2

Այդ գիշեր լերկաթ ժամանակ Վաչիկի քունը չէր տանում: Մութ սենյակում անկողնի մեջ նա մեկ փակում էր աչքերը, մեկ բաց էր անում: Եւ շատ տեսակ-տեսակ մտքեր էր անում աչք մասին, վոր կոլխոզը Լենին պապի կտակը չի կատարելու, վոր կոլխոզի գործերը կարող են անհաշու զնալ:

«Համա ի՞նչ կուրախանա Սարոն, — մտածում է նա իր դասընկերոջ մասին: — Նրա հորը կուլակաթափ են արել, նա կոլխոզին հակառակ է»:

«Ձե՛, եղ ինչպես կլինի,— շարունակում է միտք անել նա,— Հայրիկը, Միքայել ապերը, Սրապը, բոլորը չեն թողնի կոլխոզի բանը վատ գնալ։»

Ու հանդստանում է նա այդ լեզրակացութունից, բայց կրկին նրա ուղեղում անհանդիստ մի միտք է ծագում։

«Բա լերկաթ վճրտեղից»...

Վաչիկը չեր հիշում թե լերը եր քունը տարել, բայց առաջնության արթնացավ իր ժամանակին։

Հագնվեց, լվացվեց, մի բաժակ կաթ խմեց մի կտոր հացի հետ, մի կտոր հաց ել հետն առնելով, վերցրեց զրքերը լերեկուան դժած լեղանակացուցի հետ ու դուրս լեկավ տանից դպրոց գնալու։

Գյուղի հրապարակում հանդիպելով ընկերներին, միասին ճանապարհ ընկան դեպի դպրոց։

Դպրոցը գյուղից դուրս եր գտնվում։

Առաջ գյուղում լեղել եր մի սենյակից բաղկացած դպրոց և այդ մի սենյակում միասին նստում ելին լերեք բաժանմունքի, այսինքն լերեք խմբի աշակերտները և մեկ ուսուցիչ միաժամանակ պարտավում եր բոլորի հետ։ Դպրոցի շենքն ել մի հին, ցածր առաստաղով, հողե հատակով, մեջ տեղը սյուներ խփած ճենյակ եր։

Իսկ այժմ հինգ տարի լե արդեն, վոր կարմիր քարից մի մեծ շենք է կառուցված, ուր և տեղավորված է միմիանցից շատ մոտ տարածության վրա գտնվող լերեք դպրոցների համար 7-ամյա դպրոցն, առանձին-առանձին դասարաններով, ուսուցիչների մեծ խմբով։

Դպրոցն ունի կարմիր անկուռն, ներկայացումների դահլիճ, ֆիզկուլտի համար առանձին սենյակ։

Յեւ վորպեսզի լերեք գյուղերի աշակերտների համար ել հեռու չլինի, դրա համար ել դպրոցը շինված է ուղիղ դպրոցների մեջ տեղ ընկած բաց դաշտում և լերեք դպրոցներից ել հատուկ ճանապարհ է բացված։

Գնում է Վաչիկն ընկերների հետ նոր լեկած ձյունը արորելով ու մտքից դուրս չի գալիս հոր լրիկվա ասածները։

«Վորտեղից լերկաթ գտնել»...

3

Մեծ դասամիջոցին լերեխաները՝ տղա և աղջիկ՝ լերկու խմբի բաժանվեցին, ձնադնդի խաղալու։

Գիշերվա լեկած փափուկ ձյունը շատ եր զրավում նրանց։

Վաչիկը խաղից հրաժարվեց։

Նա բարձրացավ լերկուրդ հարկը, ուր ֆիզկուլտի սրահն եր։

Ուզում եր տեսնել իրենց խմբի պիոներական կուլվարին։ Կուլվարը կարճը խմբի աշակերտ եր և սաստիկ սիրում եր ֆիզկուլտուրայով զբաղվել։ Նա հենց վոր ազատ ժամանակ եր գտնում, իսկույն վազ եր տալիս ֆիզկուլտի սրահ։

Յերբ Վաչիկը ներս մտավ, կուլվարը փնջացնելով, փորձում եր ծանրութուն բարձրացնել։

Նկատելով Վաչիկին, նա հպարտությամբ դարձավ նրան։

— Մի տես, ինչպես եմ բարձրացնում։

— Լավ, եղ հետո, ուրիշ գործ կա, — ասաց Վաչիկը լուրջ տոնով։

— Ի՞նչ, բան է պատահել, — իսկույն ուղղվեց կուլվարը, քալ անելով դեպի նա։

— Պատահել է, հապտ չի պատահել, — պատասխանեց Վաչիկը, հազիվ խուլսա տալով թափով վազող մեկ այլ ֆիզկուլտուրնիկի հետ ընդհարվելուց։

Վաչիկն ու կուլվարը քաշվեցին սրահի մի հեռավոր անկուռն, լուսամուտի մոտ։

— Ասա, — սպասողական ասաց կուլվարը։

Վաչիկն հուզվելով ու շփոթվելով, պատմեց վերանորոգչական արհեստանոցում առաջացած ժամանակավոր զգվարության մասին:



Կոլվարն ինքը կոխողականի տղա լեր, նա անմիջապես ըմբռնեց այն փեսաը, վոր կարող է առաջանալ դրանից:

— Եղ լավ չի, — մտահոգվեց կոլվարը, — ծոր տալով բառերը:

— Լավ չի, — շեշտեց Վաչիկը:

— Պեսք ե լերկաթ գտնել, բայց վմբաեղից, — ասես ինքն իրեն ասաց կոլվարը:

— Հավաքենք... տներից, — վրա բերեց Վաչիկը, արտահայտելով իր մտածած միջոցը, սպասողական դառնալով դեպի կոլվարը, թե ինչ կասինալ իր վորոշումի մասին:

— Կարելի չե, — վոգևորվեց կոլվարը: — Դա շատ լավ միտք ե: Պիտեճալան ընդհանուր ժողով տնենք:

— Ձե, մինչե դես, մինչե դեն, ուշ կլինի, — հակառակեց Վաչիկը: — Դորբնոցը կանգ ե առել:

— Ծիշտ ե, մեկ օրն ել նշանակութունն ունի: Պլանը չի կատարվի:

— Ինձրկե, — հաստատեց Վաչիկը: — Մենք սկսենք, իսկ հետո ընդհանուր ժողով կանենք:

— Ինչպե՞ս, — մի փոքր տարակուսեց կոլվարը: — Ո՞վ սկսի:

— Մեր խումբը: Բրիգադ կազմենք, հենց եսոր ել սկսենք հավաքել:

— Լավ: Դասերից հետո: Այսօր բանի դաս ունենք:

— Չորա:

— Հենց վոր արձակվելու զանգը խփեն, գալիս եմ:

4

Վերջին դասն ել Վաչիկի դեմքն ալլա մտազբաղ չեր, բայց նա տխուրամենայնիվ անուշադիր եր դեպի դասն ու անհամբերութուն եր արտահայտում: Նուրիսկ ուսուցչուհուց նկատողութունն ստացավ: Ուրիշ ժամանակ նա անպայման կախրեր, կամաչեր նկատողության համար, վորովհետև դասարանում համարվում եր որինակելի աշակերտներից մեկը, բայց այսօր անգամ չգղաց ել, կարծես նկատողութունն ամենևին իրեն չեղ վերաբերում: Նրա միտքն ուրիշ բանով եր զբաղված:

Դասն արձակվելու զանգը խփեցին:

Ուսուցչուհին դուրս գնաց դասարանից:

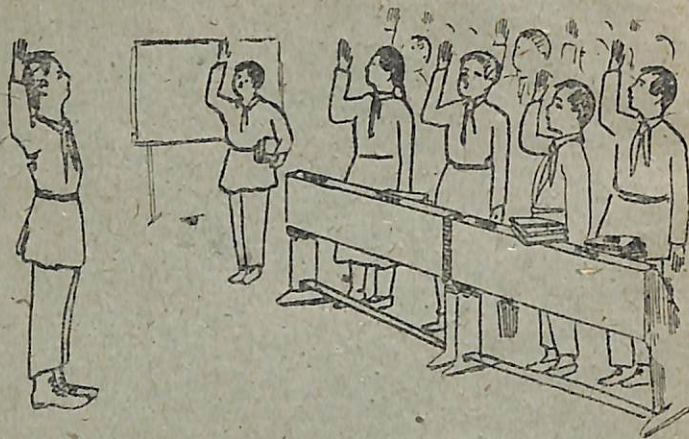
Յերիխաներն սկսեցին հավաքել իրենց դրքերն ու դասարանական պիտույքները:

Վաչիկն անհամբեր նայում եր դուռը: Կոլվարն ուշանում եր:

Աշակերտներն տրդեն դրքերն ու պայուստիներն առած, ուզում եյին դուրս գնալ դասարանից:

Վաչիկն արագ դուրս թռավ իր տեղից ու վազեց
նստարանների տուօջ:

Հենց այդ րոպեյին ներս լեկավ կոլվարը, դեռ շեմ-
քից ձախ տալով:



— Պիոներներ, պատրաստ:

— Միշտ պատրաստ,—պատասխանեցին պիոներները,
ձեռքերը վեր բարձրացնելով:

— Ընկերներ, ժողով ե,—հայտարարեց կոլվարը, կանգ
տունելով նրանց առաջ:

Պիոներները վալը դրեցին իրենց գրքերն ու պաշու-
սակները, կրկին նստելով իրենց տեղերում:

Մի փոքրիկ խումբ մնաց անորոշ: Նրանք պիոներ
չելին:

— Մենք ել մնանք,—դիմեց նրանցից մեկը կոլվարին:

— Ընկերներ, ի՞նչ կասեք,—դիմեց կոլվարը պիոներ-
ներին:

— Թող մնան,—համաձայնութիւն հայտնեցին նրանք:

— Սկսենք, ասաց կոլվարը, լծք բոլորը տեղավոր-
վել ելին:

— Ինչի մասին,—հարց տվեցին այս ու այն
կողմից:

— Վաչիկը բան ունի ասելու: Վաչիկ, առաջ լեկ,—
կանչեց նրան կոլվարը:

Վաչիկը, վար կոլվարի ներս գալու ժամանակ կանգ
եր առել նստարանների արանքում, շփոթված առաջ անցավ:

— Ի՞նչ, ի՞նչ,—դարձան նրա կողմը բոլորը:

Վաչիկը սրտապնդվեց:

— Կոլխոզի մասին, ասաց նա:

— Կոլխոզի մասին ի՞նչ—հարցրեց դեռ նստարան-
ների արանքում կանգնած Արամը, վոր պաշուսակն եր
արձակում մեջքից:

— Կոլխոզը մեր ի՞նչ բանն է... Տղերք, գնանք,—ա-
սաց պիոներներից մի կողմ, փոքրիկ խմբակի հեռ նստած
Վահանը:

Նա վառական դուրս լեկավ տեղից և ուղղվեց դեպի
դուռը վստահ, վոր մյուսները հետեւելու լին իրեն:

Ստեփան նրան հետևող չգտնվեց:

— Գնա, գնա,—ձայն տվեց Սիրանը:—Կուլակի բա-
րեկամ հորդ մոտ գնա:

Վահանը կանգնել եր դռան մոտ անորոշ: Վոչ վոք
տեղից չեր շարժվում:

— Բա լես մենակ վոնց գնամ,—կմկմաց նա:—Ախր
մենակ վախենալու չա:

— Բա հենց բանն ել եդ ա լե, կարա մենակ գնալ,
— ձայն տվեցին աղաներն այս ու այն կողմից:

— Հարկավոր ա, վոր բոլորովս միասին գնանք:

Դե գնա լե, ի՞նչ եո կանգնել: Ստեփանը եւ
մեղ,—կրկին դարձավ Վահանին Սիրանը:

— Սպասեցեք, ընկերներ,—ասաց կոլվարը:—Սիրանը
սխալ ե: Այդպես չի կարելի:

— Ճիշտ ե,—տեղից վեր թռավ Արամը, վոր արդեն
պաշուսակն ուսից հանել եր ու տեղն անցել —եդ դուրս ե

գալիս, վոր դու վաճանին կուլակի մոտ ես ուղարկում, Սիրան: Վաճանը մեր ընկերն ե, նա մեզ հետ պիտի լինի: Ուղիղ չեմ ասում, ընկերներ, — դարձավ Արամը մյուսներին:

— Ուղիղ ե, ուղիղ ե, — լսվեցին զանազան կողմերից:

— Ճիշտ ե, ընկերներ, — խոսեց կուլվարը, վոր հետևում եր, թե ինչ վերաբերմունք են ցույց տալիս պիտոներները Արամի ասածին: — Վաճանը կուլակ չի և վոչ էլ վաճանի հայրն ե կուլակ: Նա միայն կուլակի ազդեցութեան տակ ե ընկել և հենց այդ ե պատճառը, վոր վաճանը մինչև այժմ պիտոներ չի դարձել:

— Հայրը չի թողնում, — ասաց մեկը:

— Ծեծում ե, — լրացրեց մեկ ուրիշը:

— Վորովհետև նրա հայրը խարվել ե կուլակից, — շարունակեց իր խոսքը կուլվարը — վաճանին հարկավոր ե ազատել հոր ազդեցութունից:

— Հորն ել, հորն ել ազատել, — ասաց Տրդատը:

— Այո, հորն ել, իսկ դրա համար պետք ե վոր վաճանը ձեզ հետ լինի, ձեր մեջ: — Կուլվարը ձեռքը բարձրացրեց դադարեցնելու բացականչությունները, վոր պատրաստվում էին թռչելու ամեն կողմից:

— Պիտոներները միշտ պատրաստ են որինակ ցույց տալու, — ասաց Արշավիրը, վատքի ցատկելով:

— Միշտ պատրաստ, — միաբերան ասացին պիտոները և նրանց հետ միասին ինքնաբերաբար բացականչեցին նաև հեռվում նստածները:

— Այդպես, ընկերներ, — ասաց կուլվարը: — Այդ մասին մենք մեկ ուրիշ անգամ ելի կխոսենք: Իսկ այժմ թող Վաչիկն ասի, ինչ վոր կամենում եր հայտնել մեզ: Վաչիկ, առջ անցիր:

Վաչիկն անցավ նստարանների տուօջ, կուլվարի մոտ:

— Ընկերներ, լես են ելի ասում, վոր կուլտուրի գործերը դժվարացել են...



Յերեխաները դարձան նրա կողմը, հետաքրքրութամբ նախելով նրան ու մոտանալով վաճանին: Իսկ վաճանը զգալով իր ծանր գրոթյունը, գլուխը կախ, վերադաձավ ու նստեց լեռնի նստարաններից մեկի ծալքին:

— Եղ վոնց, — հարց տվեցին մի քանի հոգի Վաչիկին:

— Ընենց վոր, լերկաթը պակասել ե:

— Ինչ լերկաթ, կարգին բան ասա:

Վաչիկը պատմեց ախ ամենն, ինչ լսել եր հորից վերանորոգչական արհեստանոցի, ճանապարհների փակ լինելու, լերկաթ չլինելու, գործիքների մեծ մասը ժամանակին պատրաստ չլինելու վտանգի, պլանների քանդվելու մասին:

— Ենպես վոր, դրեմն, կուլտուր չի կարող լինին պապի կաակը կատարի, — վերջացրեց նա իր խոսքը:

Տիրեց լուռություն: Հսկում եր յերեխաներից մի քանիսի փնջոցը:

— Բա վոնց կըլինի, — կարծես ինքն իրեն հարց տվեց Տրդատը, թեվի տակից պատկանակը ցած դնելով:



— Հարկաւոր ե լերկաթ գտնել, վրա բերեց Վա-
չիկը:

— Շատ, հարցրեցին այս ու այն կողմից:

— Ինչքան վոր կարանք:

— Դեռ ինչքան ժամանակ կա մինչև ճամփերը բաց-
վեն: Գնա մինչև մի ամիս:

— Դե սոսա արհեստանոցն ես ամբողջ ամիսը կանգ-
նելու լե ելի:

— Թե վոր լերկաթ չլինի, կանգնելու լե, ուրիշ հնար
չկա, — վճռակոն տաաց Վաչիկը:

— Ի՞նչ անենք:

— Յերկաթ հավաքենք:

— Ընչի՞, լերկաթը դաշտում թափած ա, վոր գնանք
հավաքենք:

— Տղերք, Վաչիկը ճիշտ ե տաում, պետք ե լերկաթ
հավաքենք, — առաջ անցավ Վարդանը:

— Ախր վոթտեղից հավաքենք, — ձայն տվեցին այս
ու այն կողմից:

— Կա լերկաթ կա, — հանկարծ ձայն տվեց Արամը,
վոր մինչ այդ լարված մտածում ել:

— Վոթտեղ, վոթտեղ, — դարձան բոլորը նրա կողմը:

— Տներում, վոթտեղ, հանգիստ պատասխանեց նա:

— Հա, աներում, — վրա բերեց Վաչիկը: — Յես ել հենց
եդ միտքն եմ արել: Ամեն տան ել մի կտոր, լերկու կտոր
անպետք լերկաթ կլինի վեր ընկած:

— Ե՛, դրանով ինչ դուրս կգա: Մի լերկու կտորած
լերկաթի կտոր, — կասկածամտեց Շողիկը:

— Ընկերներ, ամեն տան մեջ ել կտորած տկան ող,
անպետք լոմի կտոր, սոնի ե եդ տեսակ ուրիշ շատ բան
կա, թե վոր հալաքվի, ահագին լերկաթ դուրս կգա — բո-
ցատրեց Վաչիկը: — Բա մի հաշիվ արեք ե, լերեք ահագին
պեղ ե, քիչ հո չի:

— Ճիշտ ե, ճիշտ ե, կլինի, — համաձայնեցին շատերը:

— Ենքան ընի արհեստանոցը չկանգնի մինչև ճանա-
պարհները բացվելը:

— Մինչև քաղաքից լերկաթ բերելը:

— Ձեն տա:

— Դրուստ ա, չեն տա:

— Կտան, ինչո՞ւ չեն տա:

— Մենք կգտնենք:

— Կհասկացնենք:

— Կոլխոզի համար ա, կտան:

— Իրանց համար ա, հո ուրիշի համար չի՞:

— Իսկ ի՞նչպես հավաքենք:

— Ո՞վ հավաքի:

— Սուս արեք, սուս արեք, ընկերներ, — ծեծեց սե-
ղանը կողմերը:

— Բրիգադ ընտրենք, — ասաց նա, լերբ լռութուն
տիրեց: — Ենպես, ինչպես աշունը քաղաքից լեկած բոմ-
բակ հավաքող բրիգադը:

— Ընտրենք, ընտրենք, — նորից ազմեցին լերեւա-
ները:

— Բրիգադ, բրիգադ:

— Ո՞ւմ եք ուզում ընտրենք:

— Վաչիկ:

— Արամ:

— Վարդան:

— Սիրան:

— Տրդատ:

— Սպասեցեք, ընկերներ, — ձայն տվեց Արամը, քա-
նի հոգի:

— Հինգ:

— Վեց:

— Տասը:

— Յոթը, յոթը հողի, յոթը լավ ե: Մեկին ել նրան-
ցից ընտրենք բրիգադի մեծ:

— Յոթ... յոթ...

— Վաչիկը բրիգադի մեծ:

— Վաչիկը, Վաչիկը:

— Վաչիկը բրիգադի:

— Բրիգադի, բրիգադի:

Յերկաթ հավաքող բրիգադն ընտրվեց:

Յերեխաներն ուրախ-ուրախ գուրս լեկան դասարանից և յերեք խմբի բաժանվելով, ճանապարհ ընկան դեպի իրենց գյուղերը:

Խմբերից մեկի լեռնից մտադրադ քայլում էր Վահանը և մտքում շատ էր գովում իր ընկերներին վորոշումը:

— Ինչքան լավ կլինի, վոր իմ հերն ել կոլխող մանի, — թառանչեց նա, քայլերն արագացնելով, հասնելու ընկերներին:

Ճանապարհին ել յերեխաները շարունակում ելին վոգեվորված խոսակցել իրենց բրիգադի մասին:

Ամենից քիչ խոսում էր Վաչիկը Նա մտադրադ էր Նա հասկանում էր, վոր իր վրա շատ մեծ պարտականությունն է դրված և այժմ արհեստանոցի ուխտատանքի հաջողությունն իրենից է կախված, իր աշխատանքի թափից:

5

Արհեստանոցը տեղավորված էր կալերում, մի դատարկ մարդու: Այժմ թե կալերը և թե մարդները մեծ մասամբ անգործադրելի ելին, վորովհետև կոլխողականները դեն ելին դրել իրենց կամերն ու շարձառներն ու ցորենը ծեծում ելին մեքենակերով, իսկ դարմանի համար կոլխողի գոմի մոտ մի մեծ մարագ ելին շինել: Մի քանի մարագ էր մնացել միայն, վորոնց տերերը գեռ չհասկանալով կոլխողի ոգուտը կամ կուլակների ազդեցությամբ տակ ընկնելով, շարունակում ելին իրենց մենատնտեսությունը:

Բրիգադը մյուս ողն այցելեց արհեստանոցի Հյուսնոցն

աշխատում էր լրիվ, բայց դարբնոցում համարյա աշխատանք չկար, մանր գործեր էլն կատարում: Բանվորների մեծ մասը պարտալ նստած արհեստանոցի վերին մասում միմիանց վրա դրած նորոգության կարիք ունեցող գույքանների, ողեր շունեցող անիվների և գանազան այլ գործիքների վրա, ծխում ելին:

Աշխատում էր միայն մեկ քուրա:

Յրբ բրիգադը ներս մտավ, վարպետը զնդանի վրա մի բանվորի ոգնությունը սալի շիկացած սունի լեծ-ծեծում:

Նա մի ակնթարթ բարձրացրեց գլուխը, նախեց յերեխաներին, վորոնք արդեն հետարդարությունը մոտեցել ելին զնդանին ու նախում ելին, ինչպես ծանր մուրճերի հարվածներից հաստ յերկաթը փափուկ մոմի պես տափալում է, մի այլ հարվածից կրկին ուղղվում է, յերկարում:

Վարպետը կրկին ուշադրությունը կենտրոնացնելով ծեծվող յերկաթի վրա, անբավական ձախով ասաց.

— Հեռու կացեք, կայծերը ձեզ վրա կթռչեն:

Յերեխաները լեռ քաշվեցին ու սպասեցին, հեռվից լարված հետևելով զնդանի վրա կատարվող աշխատանքին:

Յերբ վարպետը սառած սունին դրեց քուրան ու բանվորը փախի ծայրից կախված թելը քաշելով, փութն ուղեցրեց ու կրակը բորբոքվեց, աղաները կրկին տառաջացան: Վարպետը թեփքով մաքրելով ճակատից առատորեն թափվող քրտիները, դարձավ յերեխաների կողմը:

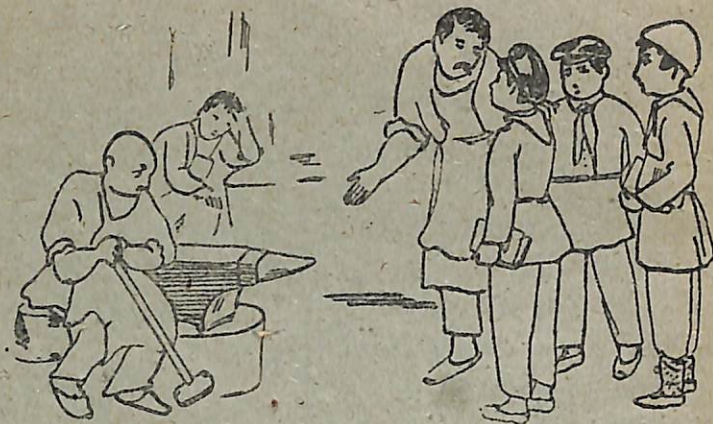
— Թամաշի՛ լեք յեկել: Գնացեք ձեր աները, եստեղ թամաշի բան չկար:

Վարպետն ակներև կերպով վատ տրամադրություն մեջ էր:

— Ձե, վարպետ, — առաջ անցավ Վաչիկը, — մենք ուզում ենք ողներ:

— Մենք բրիգադ ենք կազմել:

— Վաչիկը բրիգադիրն ա:
Յերեխաները խառնվեցին միմիանց ու բացականչե-
ցին ախ ու ախ կողմից:



— Սպասեցեք, սպասեցեք,— ձեռքը բարձրացրեց
վարպետը— Ի՞նչ բրիգադ, ի՞նչ ոգնել: Ոգնողի կարիք չու-
նենք մենք, հրեն մեր բանվորներն են պարտալ մնացել,
ոգնողն ի՞նչ ենք անում:

— Վարպետ, աշխատել չե, մենք ուզում ենք լերկաթ
հավաքենք:

Վարպետի դեմքն անմիջապես փոխվեց, պաշտոնա-
ցավ:

Մի կողմ նստած բանվորները վեր թռան տեղերից
ու վազեցին նրանց մոտ:

Փռված փշող բանվորը մի ընկած մոռացավ թելը քա-
շել և վիզը լերկարեց նրանց կողմը:

— Ի՞նչ ասեցիք,— հարցրեց վարպետը ժպիտով—
Յերկաթ:

— Յերկաթ: Մենք խմացանք, վոր կոլխոզի գործը
դժվարացել է, ճամփերը փակ են, մենք բրիգադ ենք կազ-
մել աներից լերկաթ հավաքենք:— Վաչիկի խոսքերում վստա-
հության շեշտ կար: Նա ավելի վոզեվորվեց, տեսնելով

ինչպես ուրախ դեմք ստացան բոլորը, ինչպես վարպետի
լայն դեմքի վրա աչքերի շուրջը ծալքեր գոյացան և ու-
րախ ծիծաղ դուրս թռավ նրա բերանից:

— Կեցցեք, տղերք, բացականչեց մի բանվոր:— Ա՛յ
ինչ եմ ասել, խսկական կոլխոզականներ եք:

— Տղերք ջան, դե ձեզ տեսնեմ, լավ միտք եք արել,
եւ ամթով չթողնեք,— ասաց վարպետն, իր անագին ձեռ-
քը Վաչիկի ուսին դնելով:— Հավաքեցեք, ինչ վոր ձեռք-
ներդ կընկնի, մենակ թե լերկաթ լինի:

— Ընկերներ,— դարձավ վարպետը բանվորներին,—
եւ քիթներդ մի կտիս արեք, հիմի անկասկած պլանը կկա-
տարենք:

— Կկատարեք,— վստահ ասաց Վաչիկը,— մենք խոսք
ենք տալիս:

— Այո, խոսք ենք տալիս,— հաստատեցին բրիգադի
մյուս անդամները:

6

Բրիգադն սկսեց իր աշխատանքը:

«Յերկաթի բրիգադ»,— այդպես ելին անվանում նրանց
գյուղում:

Բրիգադն իր աշխատանքն սկսեց հենց այն գյուղից,
ուր գտնվում էր արհեստանոցը:

Դուռը բաժանեցին թաղերի, իրենք եւ խմբերի բա-
ժանվելով, ամեն ոք, դպրոցից տուն վերադառնալուց հե-
տո, շտապ-շտապ ճաշում ելին և անմիջապես վազ ելին
տալիս իրենց թաղերը, ման ելին գալիս անից-տուն:

Շատ խոսակցություններ լեզան բրիգադի մասին:

Կալին նմանապես զժգոհողներ:

Կուլակները, կուլակների համախոհները հաջորդում
եյին նրանց, բակերից դուրս ելին անում, շներին քրս
եյին տալիս վրաները:

Բայց մեծամասնությունը զոհ եր: Կոլխոզականներն

ուրախանում ելին, տեսնելով ինչպես իրենց լերեխաները
դեռ ալդպես փոքր հասակից իրենց ճանապարհով են
դնում, կոլլեկտիվ կյանքն ասրապնդելու լեռանդ են հայտ-



նաքերում: Իսկ նրանք, վորոնք դեռ կոլխող չեյին մտել,
իրենք իրենց միտք ելին անում, վոր կոլխողի գործերը
լերեք ձախ չեն գնա, վոր կոլխոզն ամեն տեսակ դժվա-



րութունների տակից հաջող ու պատվով դուրս կգա, քա-
նի վոր ետեսակ փոքր լերեխաներն ել կոլխողի կողմն են,
կոլլեկտիվ կյանք են ուզում:

Յերկաթ հավաքող բրիգադի կառարած գործը մեծ
փոփոխություն առաջ բերեց ամբողջ դպրոցում: Հարցը



քննության գրեցին պիտենքների ընդհանուր ժողովում:
Բրիգադը մեծացրին, բաժանեցին լերեք խմբի, աշխատան-
քը ծավալեցին լերեք գյուղում միաժամանակ:

Վաչիկն հանգստություն չունեց, վաղ եր տալիս մեկ
ալս խմբի մոտ, մեկ ալս խմբի, կարգադրում եր, ստու-
գում եր, շուտ — շուտ գնում եր արհեստանոց:

Յերեք գյուղում ել արդեն ճանաչում ելին բրիգադիր
Վաչիկին:



Վաչիկի ծնողներն սկզբում վախենում ելին, վոր
ալդալի աշխատանքից նա կարող ե հիվանդանալ, դասե-
րից կկտրվի, դպրոցից լեա, կնկնի, բայց տեսնելով նրա
որեք-որ ավելի ու ավելի փոփոխություն գեմքը, նրա ու-
րախությունից փալլող աչքերը, հանգստացան:

Իսկ հավաքվող կոտորվածք լերկաթի կույտը դորը-
նոցում շարունակ մեծանում էր:

Դորընոցը լրիվ ծանրաբեռնված, աշխատում էր:

Վարպետն ու բանվորները գլավըթ, առանց հոգնու-
թյան աշխատում էին և մուրձերի հարվածների հետ
ուրախ լերգեր էին լերգում:

7

Կոխողականների ընդհանուր ժողով-եր:

Կտրվիր անկյունում բոլոր նստարանները բռնված
էին. շատերը կանգնել էին, նստելու տեղ չլինելու պատ-
ճառով:

Արհեստանոցի վարիչ վարպետը գեկուցում էր արհես-
տանոցի աշխատանքների մասին:

— Ընկերներ, դորընոցն իր պլանները գերակաա-
րել է: Կոլլուզի բոլոր դորժիքները վերանորոգված են,
պատրաստ են ժամանակից առաջ: Մի քանի որից կակսեք
վերանորոգել մենատնտես չքավորների ու միջակների
դորժիքները, վորպեսզի նրանք նույնպես կատարեն իրենց
կոնտրակտացիաները:

Այս հաջողութունն, ընկերներ — ձախը բարձրացրեց
վարպետը, — մենք ձեռք ենք բերել շնորհիվ «լերկաթի
բրիգադի», մեր փոքրիկ ընկեր Վաչիկի:

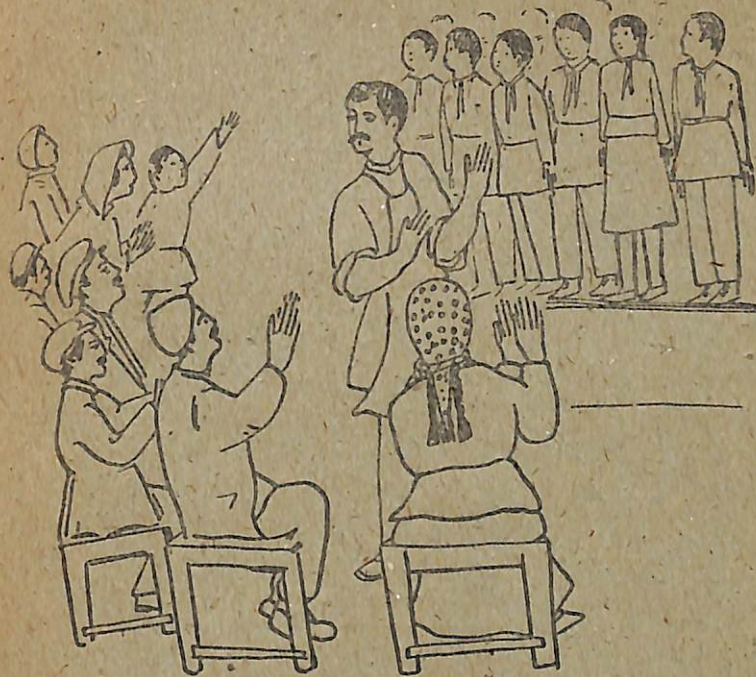
Հազիվ էր խոսքը վերջացրել վարպետը, վոր լնդա-
ցին ծափահարութուններ: Մի կոլխողական դրկեց Վաչի-
կին ու կանգնեցրեց սեղանի առաջ ժողովականների դի-
մաց վորպեսզի բոլորը լավ տեսնեն նրան:

Իսկ բրիգադի մյուս անդամներին, վորոնք ցրված
էին դուրիճում այս ու այն կողմ, մեկ-մեկ դուրս կան-
չեցին ու առաջ տարան:

Նրանք համախմբվեցին Վաչիկի շուրջը:

Դանդաղ ծափահարութունները շարունակվում էին,
միախառնվելով բացականչութուններին:

— Ապրի փոքրիկ բրիգադեր...
Գեցցե՛ք լերկաթի բրիգադեր...



— Ապրեն մեր պիոներները...
Ուրախութունից և հուզմունքից Վաչիկը շփոթվել
էր, բաց աչքերը շարունակում էին փայլել վագեվորու-
թյամբ:



ՀՀ Ազգային գրադարան



NL0375067

58401

ԳԻՆԸ 20 Կ.



БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧНОЕВРОПЕЙСКИХ
Академии Наук
СССР

Ա. Դ-Օվնանյան
БРИГАДИР ВАЧИК

Գոսէջատ ՍՍՐ Արմենի
Երևան—1932